

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра «Безпека праці та навколишнього середовища»
(назва кафедри, яка забезпечує викладання дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ
для здобувачів вищої освіти

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший (бакалаврський)/другий (магістерський)

галузь знань 26 «Цивільна безпека»
(шифр і назва)

спеціальність 263 «Цивільна безпека»
(шифр і назва)

освітня програма «Охорона праці»
(шифр і назва)

вид дисципліни професійна підготовка; обов'язкова
(загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)

форма навчання денна
(денна / заочна)

Харків – 2022 рік

ЛИСТ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни
Переддипломної практики

Розробники:

ДОЦЕНТ, К.Т.Н., С.Н.С.
(посада, науковий ступінь та вчене звання)

_____ (посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

_____ (підпис)

Олександр ЯНЧИК
(ім'я та прізвище)

_____ (ім'я та прізвище)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри

«Безпека праці та навколишнього середовища»
(назва)

Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ/
(ім'я та прізвище)

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Шифр та назва освітньої програми

Охорона праці,
спеціальність 263 – Цивільна безпека, галузь знань 26 – Цивільна безпека

Кафедра

«Безпека праці та навколишнього середовища»
(назва кафедри на якій викладається дисципліна)

Гарант ОП

Людмила ВАСЬКОВЕЦЬ
(ПІБ)

30.08.2022 р.

(Підпис, дата)

Завідувач кафедрою Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ

(ПІБ)

(Підпис, дата)

1 ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ПРАКТИКИ

Переддипломна практика тривалістю 4 тижня проводиться у 8 семестрі. З метою ознайомлення здобувачів вищої освіти із завданнями на дипломній роботі і планом роботи під час практики перед її початком проводяться збори з організаційних питань, на яких видається щоденник з переддипломної практики. Проведення переддипломної практики зумовлене необхідністю закріплення та поглиблення знань і вмінь, отриманих здобувачами вищої освіти під час вивчення дисциплін за напрямком підготовки, а також своїх практичних навичок, ознайомлення безпосередньо на підприємстві (організації, установи) з організацією виробничого процесу за напрямком забезпечення безпечних умов праці працівників.

Здобувачі вищої освіти можуть бути направлені на підприємства для проходження практики тільки на підставі заздалегідь укладеного договору між підприємством (організацією) і університетом. В договорі обидві сторони обумовлюють прийнятні умови проведення практики. Проходження практики регламентується погодженої з викладачем до початку проходження практики робочою програмою. На протязі всього періоду повинно бути забезпечене керівництво практикою. Керівники призначаються від університету і від підприємства(організації) на підставі відповідних розпоряджень.

Перед початком переддипломної практики здобувачі вищої освіти отримують від свої керівників, завдання на виконання дипломної роботи за відповідної теми. При видачі тем дипломної роботи керівники робіт повинні ознайомитися з виробничими можливостями баз практики і врахувати цю інформацію при розробці завдання на виконання даної роботи. Якщо на одному підприємстві неможливо забезпечити ознайомлення з необхідним обладнанням і технологією проведення робіт, керівник практики узгоджує можливість і проведення екскурсії на інші підприємства, де можна виконати вказане ознайомлення.

З метою підвищення ефективності переддипломної практики керівники дипломної роботи, розробляють індивідуальні завдання для здобувачів вищої освіти.

Обов'язки керівника практики від університету:

- перед початком практики заключити договір з підприємством про проходження практики здобувачами вищої освіти;
- узгодити та затвердити робочу програму практики;

- спільно з начальником відділу (бюро) технічного навчання підприємства скласти список керівників практики від підприємства, ознайомити їх з програмою практики та змістом індивідуальних завдань;
- домовитись щодо режиму роботи студентів;
- отримати інформацію про місце практики та видів завдань і робіт;
- забезпечити контроль за проходженням практики, своєчасне проведення інструктажу з охорони праці;
- проводити періодичний контроль за відвідуванням здобувачами вищої освіти практики.

Обов'язки керівника практики від підприємства:

- проводити екскурсії згідно програми;
- проводити консультації;
- контролювати виконання здобувачами вищої освіти програми практики.

Обов'язки здобувачів вищої освіти:

- ретельно виконувати програму практики, правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства та охороною праці;
- систематично заповнювати щоденник практики;
- вести записи вивченого матеріалу, необхідного для виконання індивідуального завдання та складання звіту;
- збирати необхідні матеріали для здачі індивідуального завдання.

2 МЕТА

Мета практики:

- систематизація, закріплення, поглиблення теоретичних і практичних знань зі спеціальності і їх використання при вирішенні конкретних завдань, пов'язаних з організацією системного контролю за дотриманням у підрозділах підприємства безпечних умов праці і збереження здоров'я працівників;
- ознайомлення з особливістю роботи фахівця з охорони праці підприємства;
- розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методиками вирішення проблем і питань, що підлягають розробці в дипломній роботі.

Програмні компетентності:

Загальні компетентності

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-7. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК-9. Навики здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності

СК-6. Здатність до оцінювання ризиків виникнення та впливу надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання та ризиків у сфері безпеки праці.

СК-14. Готовність до застосування та експлуатації технічних систем захисту, засобів індивідуального та колективного захисту людини від негативного впливу небезпечних чинників надзвичайної ситуації, дії небезпечних і шкідливих виробничих чинників.

СК-18. Здатність до читання та виконання ескізів та креслень, застосування комп'ютерної графіки в сфері професійної діяльності.

Результати навчання

РН-4. Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.

РН-7. Обирати оптимальні заходи і засоби, спрямовані на зменшення професійного ризику, захист населення, запобігання надзвичайним ситуаціям.

РН-8. Передбачати екологічно-збалансовану діяльність, необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних подій.

РН-10. Розробляти та використовувати технічну документацію, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій.

РН-14. Ідентифікувати небезпеки та можливі їх джерела, оцінювати ймовірність виникнення небезпечних подій та їх наслідки.

РН-19. Аналізувати і обґрунтовувати інженерно-технічні та організаційні заходи щодо цивільного захисту, техногенної та промислової безпеки на об'єктах та територіях.

Завдання практики:

За час практики здобувач вищої освіти *повинен:*

ознайомитись з:

організацією діяльності служби (відділу) охорони праці підприємства(організації, установи);

організаційними заходами з підвищення рівня безпеки об'єктів, поліпшення протиаварійного стану об'єктів і територій та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної, пожежної безпеки, промислової санітарії та охорони праці;

методикою проведення розслідування нещасних випадків на виробництві, а також аварій та випадків професійних захворювань працюючих на підприємстві (в організації, установі);

навчитись:

аналізувати й оцінювати потенційну небезпеку об'єктів господарювання (технологічних процесів і обладнання) для людини та навколишнього середовища;

ідентифікувати небезпеки, оцінювати джерела й види небезпек, описувати їхню класифікацію на підприємстві;

аналізу та оцінки інженерно-технічні заходи щодо зниження рівня ризику виникнення аварій та аварійних ситуацій;

аналізувати і обґрунтовувати організаційно-технічні заходи щодо зниження впливу шкідливих та небезпечних факторів на виробничий процес.

Здобувач вищої освіти при написанні звіту з переддипломної практики повинні продемонструвати практичні навички отримання, обробки, аналізу інформації, здатність до наукового узагальнення, використання розрахункових методів, використання інформаційних систем та технологій у процесі постановки та вирішення професійних задач.

Керівник практики може в рамках індивідуального завдання відповідного виду практики доповнити та конкретизувати завдання по практиці також іншими питаннями, що не названі вище, враховуючи специфіку підприємства.

3 ЗМІСТ ПРАКТИКИ

3.1. Головними місцями проведення переддипломної практики є провідні підприємства міста Харкова, зокрема: АТ «Українські енергетичні машини», ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД» та АТ «Харківський тракторний завод».

3.2. Крім цього, місцями переддипломної практики можуть бути малі підприємства, спільні підприємства, науково-дослідні організації та інші організації, узгоджені з профілюючою кафедрою.

3.3. Індивідуальне завдання на період переддипломної практики складається керівником з дипломної роботи здобувача вищої освіти у відповідності до теми дипломної роботи, визначаються такі примірні завдання:

- ознайомитись з нормативно-правовими акти, методичними матеріалами з питань охорони праці та основними технологічними процесами на підприємства;

- вивчити організацію роботи з охорони праці підприємства;

- ознайомитись з функціями головних спеціалістів за напрямком діяльності з охорони праці;
- вивчити психофізіологічні вимоги до працівників виходячи з категорії важкості робіт, урахуванням виробничого освітлення;
- ознайомитись з організацію і управління виробництва, соціально-економічні методи охорони праці;
- ознайомитись з правилами і засобами контролю відповідності технічного стану устаткування вимогам безпечного ведення робіт;
- ознайомитись з методами вивчення умов праці на робочих місцях;
- ознайомитися з порядком і видами звітності по охороні праці на підприємстві;
- ознайомитися з аналізом рівня виробничого травматизму, веденням документації по розслідуванню і обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві;
- ознайомитися з видами засобів колективного і індивідуального захисту працюючих, що використовують на підприємств, і порядком їх застосування;
- навчитись оформляти приписи на усунення наявних недоліків при виконанні робіт та експлуатації устаткування підвищеної небезпеки, а також вести журнали: реєстрації інструкцій з охорони праці; обліку видачі інструкцій з охорони праці; реєстрацій проведення інструктажів з охорони праці на робочому місці; реєстрації нарядів-допусків, які видаються на підприємстві; розробляти проекти наказів та розпоряджень з охорони праці, щодо усунення недоліків та притягнення до відповідальності порушників.

3.4. Керівник практики узгоджує зі здобувачем вищої освіти графік виконання етапів практичної підготовки.

3.5 Під час переддипломної практики для здобувачів вищої освіти провідними фахівцями підприємства, організують аудиторні заняття (лекції, семінари) за напрямком їх підготовки з урахування особливостей підприємства.

3.6 Здобувачі вищої освіти беруть участь у екскурсіях на підприємствах м. Харкова: АТ «Українські енергетичні машини, ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД» та АТ «Харківський тракторний завод», ознайомлюються з інфраструктурою підприємств, та приймають участь у роботі структурних підрозділів (відділ, груп) з охорони праці підприємств.

4 ЗАХОДИ КОНТРОЛЮ

Під час практики здобувачі вищої освіти використовують внутрішні документи, положення, документацію (облікову та звітну), розрахункові та графічні матеріали підприємства, довідники, ДСТУ та нормативи, які застосовуються на підприємстві, літературу та інші матеріали, необхідні для виконання звіту з практики. Щоденники, звіти, графічні та розрахункові матеріали здаються на кафедру за три дні до здачі заліку з практики.

Щоденник має стандартну форму, що затверджена наказом Ректора НТУ «ХП» і в якому відображено наступне:

- вид практики здобувача вищої освіти, навчальний підрозділ, курс, групу, спеціальність;
- правила ведення й оформлення щоденник;
- направлення на практику;
- календарний план проходження практики;
- звіт про виконання програми практики;
- відгук керівника практики з оцінкою роботи здобувача вищої освіти.

Бланки щоденника видаються під час установчої конференції практики на випускній кафедрі під особистий підпис.

Після завершення переддипломної практики здобувач вищої освіти подає керівникові для перевірки таку документацію:

- щоденник проходження практики;
- звіт про виконання програми практики.

При виконанні звіту здобувач вищої освіти повинен:

- загальний інформаційний опис діяльності підприємства;
- відповіді на питання індивідуального завдання;
- запропонувати умови покращення праці на підприємстві.

Звіт про проходження практики обсягом 14-20 сторінок формату А4 містить конкретний опис виконаної здобувачем вищої освіти роботи, відомості про виконання всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури. Текст звіту може містити відповідні розрахунки, пояснення, таблиці, схеми, діаграми, тощо. Складений здобувачем вищої освіти звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок і бути зшитим. Звіт перевіряє і затверджує керівник практики, як від базового підприємства, так і від університету.

При оцінюванні переддипломної практики враховується ставлення здобувача вищої освіти до роботи, відгуки чи характеристика від установи, де він проходив практику.

Після закінчення переддипломної практики керівник від базової установи складає звіт про роботу. До звіту додаються пропозиції та

матеріали, підготовлені здобувачем вищої освіти і прийняті керівництвом для використання у практичній роботі.

Керівництво базової установи практики організує обговорення підсумків роботи здобувачів вищої освіти і оцінює її за національною системою та системою ECTS (табл. 1).

Основні документи практики щоденник з індивідуальним планом, звіт про практику, пропозиції та матеріали, підготовлені здобувачем вищої освіти і прийняті для використання у практичній роботі бази практики, характеристика на кожного студента мають бути підписані керівником бази практики і завірені печаткою при прибутті та вибутті з бази практики. Документи передаються викладачу, який здійснював керівництво переддипломною практикою.

Таблиця 1 – Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Захист практики приймає комісія з числа керівників практики від університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних, підтверджених документально, причин, може бути надано право для повторного проходження за індивідуальним графіком. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики з неповажних причин або за підсумками її повторного проходження, отримав незадовільну оцінку, відраховується з університету.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, ЩО РЕКОМЕНДОВАНА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ У ПЕРІОД ПРАКТИКИ

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. - Наказ МОН України від 08.04. 1993 р. № 93.

2. СТВУЗ-ХПІ-3.01-2021. ССОНП Текстові документи у сфері навчального процесу. Загальні вимоги до виконання. НТУ «ХПІ». – Харків, 2021. – 52 с.
3. Закон України Про охорону праці. від 14.10.92 № 2695-ХІІ (із змінами).
4. Закон України Основи законодавства України про охорону здоров'я. від 19.11.92 № 2802 - ХІІ (із змінами).
5. Закон України Про об'єкти підвищеної небезпеки. ВВР, 2001, № 15, ст.73.
6. Закон України Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
7. Закон України Кодекс цивільного захисту України. Затв. ВР України 02.10.2012 р., № 5403 - VI. (із змінами і доповненнями від 02.06.2016 р., № 1404-VIII).
8. Постанова КМ України від 26.10.2011 № 1107 Про видачі дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.
9. Постанова КМ України від 11.07.2002 № 956 Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки (із змінами)
10. Постанова КМ України від 01.08.1992 № 442 .Про порядок проведення робочих місць за умовами праці.(із змінами).
11. Постанова КМ України від 17.04.2019 № 337 Порядок розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
12. Постанова КМ України від 22.03.01 № 270 Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру (зі змінами)
13. Постанова КМ України від 29.10.2009 №1149, Технічний регламент безпеки низьковольтного електричного обладнання.
14. Національний класифікатор України класифікатор професій ДК 003:2010 (затверджено та надано чинності наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 (додатки А, Б, В)
15. ДСТУ 2293:2014 Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. Наказ Мінекономрозвитку України від 02.12. 2014 № 1429
16. ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (OHSAS 18001:2007).
17. ДСТУ ISO 45001:2019 «Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 45001:2018).
18. ДСТУ IEC/ISO 31010:2013 «Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику» (IEC/ISO 31010:2009).
19. ДСТУ 7239:2011 «Система стандартів безпеки праці. Засоби індивідуального захисту. Загальні вимоги та класифікація».
20. ДСТУ Б В.2.5-82:2016 Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом. Наказ Мінрегіон України від 01.07. 2016 №204
21. ДСТУ 3273-95 Безпечність промислових підприємств. Загальні положення та вимоги.
22. ДСТУ Б В.1.1-36:2016 Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Наказ Мінрегіон України від 15.06.2016 № 158.
23. ДСТУ EN 12464-1:2016 Світло та освітлення. Освітлення робочих місць. Ч.1 Внутрішні робочих місць.

24. ДСТУ Б В.2.5-38:2008 Інженерне обладнання будинків і споруд. Улаштування блискавкозахисту будівель і споруд. Наказ Мінрегіон України від 27.06.2008 № 269.
25. ДСТУ ISO 9241-2:2004 Національний стандарт України. Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі Ч 2. Настанова щодо встановлення вимог до завдань.
26. ДСТУ ISO 9241-3-2001 Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 3. Вимоги до відеотерміналів.
27. ДСТУ ISO 9241-5:2004 Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 5. Вимоги до компонування робочого місця та до робочої пози.
28. ДСанПіН 3.3.6.096-2002 Державні санітарні норми та правила під час роботи з джерелами електромагнітних полів.
29. ДСан ПіН Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу Затвр. Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248
30. ДСанПіН 3.3.2.007-98 Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин.
31. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультра звуку та інфразвуку. Затв. Постановою Головного держсанлікаря від 01.12.1999 № 37
32. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. Затв. постановою Головного держсанлікаря України від 1.12.1999 № 42.
33. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації .
34. ДСН 239-96 Державні санітарні норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань .
35. НПАОП 0.00-4.12-05 Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15. (із змінами: від 16.11.2007 Наказ № 273 Держгірпромнагляд; від 30.01.2017 наказ № 140 Мінсоцполітики)
36. НПАОП 0.00-2.01-05 Перелік робіт з підвищеною безпекою. Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.
37. НПАОП 0.00-1.71-13 Правила охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями. Наказ Міненерговугілля України від 19.12.2013 № 966.
38. НПАОП 0.00-4.09-07 Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства. Наказ Держгірпромнагляд від 21.03.2007 № 55 (зі змінами)
39. НПАОП 0.00-4.11-07 Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці. Наказ Держгірпромнагляд від 21.03.2007 №56
40. НПАОП 0.00-4.15-2017 Положення про розробку інструкцій з охорони праці. наказ Мінсоцполітики України від 30.03.2017 р. № 526
41. НПАОП 40.1-1.21-98 Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. Наказ Держнаглядохоронпраці України від 09.01.1998 № 4
42. НПАОП 40.1-1.32-01 Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок. Наказ Мінпраці України від 21.06.2001 № 272
43. НПАОП 40.1-1.07-01 Правила експлуатації електрозахисних засобів. Наказ Мінпраці України від 05.06.2001 № 253
44. НПАОП 0.00-6.15-99 Порядок проведення опосвідчення електроустановок споживачів. Наказ Держнаглядохорон праці України від 30.12.1999 № 258

45. НПАОП 0.00-7.15-18 Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями. Наказ Мінсоцполітики України від 14.02.2018 № 207
46. НПАОП 0.00-1.29-97 Правила захисту від статичної електрики. Наказ Держпраці від 22. 04. 97 № 103
47. НПАОП 0.00-7.13-14 Вимоги до роботодавців щодо захисту працівників від шкідливого впливу ЕМП. Наказ № 99 від 05.02.2014 Міненерговугілля України
48. НПАОП 0.00-3.07-09 Норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам загальних професій різних галузей промисловості. Від 16.04.2009 наказ № 62 Держгірпромнагляд
49. НПАОП 0.00-3.05-07 Норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам приладобудівної промисловості. Від 29.03.2007 наказ № 65 Держгірпромнагляд
50. Правила технічної експлуатації електроустановок споживачів. Наказ Мінпалива та енергетики від 25.07.2006 № 258 (із змінами)
51. Правила улаштування електроустановок. Глава 1.7 Заземлення та захисні заходи від ураження електричним струмом. Наказ Міненерговугілля України від 21.07.2017. № 476.
52. Наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417 Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» (із змінами).
53. Наказ МВС України від 15.01.2018 № 25 Про затвердження Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників. (із змінами наказ МВС України № 765 від 28.10.2020).
54. ДБН В.2.5-28:2018 Державні будівельні норми. Природне і штучне освітлення. – К. : Наказ Мінрегіон України № 264 від 03.10.2018.
55. ДБН В.2.5-67: 2013 Державні будівельні норми. Інженерне обладнання будинків і споруд. Опалення, вентиляція та кондиціонування. – К.: Мінрегіон України, 2013.
56. ДБН В.2.2-9-2018 Будинки та споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення – К.: Мінрегіон України, 2019.
57. ДБН В.1.1-7-2016 Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги – К.: Мінрегіон, 2017.
58. ДБН В.2.5-64-12 Інженерне обладнання будинків і споруди. Внутрішній водопровід та каналізація. – К.: Мінрегіон України, 2013.(із змінами)
59. Положення про медичний огляд працівників певних категорій. Затв. наказом МОЗ України від 21.05.07 № 246.